

2025

ECONOMICS

Full Marks : 80

(Part-A = 40 + Part-B = 40)

Pass Marks : 24

Time : Three hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions.*

PART-A (ক - অংশ)

For New Course

Q. No. 1 carries 1 mark each (any four)	1×4 = 4
Q. No. 2 carries 2 marks each (any five)	2×5 = 10
Q. No. 3 carries 3 marks each (any two)	3×2 = 6
Q. No. 4 carries 6 marks each (any two)	6×2 = 12
Q. No. 5 carries 8 marks each (any one)	8×1 = 8
<u>Total = 40</u>	

PART-B (খ - অংশ)

For New Course

Q. No. 6 carries 1 mark each (any four)	1×4 = 4
Q. No. 7 carries 2 marks each (any five)	2×5 = 10
Q. No. 8 carries 3 marks each (any two)	3×2 = 6
Q. No. 9 carries 6 marks each (any two)	6×2 = 12
Q. No. 10 carries 8 marks each (any one)	8×1 = 8
<u>Total = 40</u>	

PART-A / ক-অংশ / ক-অংশ / ক-বাহাগো

(Introductory Macroeconomics)

(সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞান পরিচয়)

(সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞান পরিচয়)

(থুবুর রাংখান্থিনি সিনায়থি)

1. Give short answers to **any four** of the following questions :

1×4=4

তলৰ যিকোনো চাৰিটা প্ৰশ্নৰ চমু উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো চারটি প্রশ্নের সংক্ষিপ্ত উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनरै सौनायनि सुंद' फिननाय हो :

(i) Who is known as the father of Macroeconomics ?

সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞানৰ পিতৃ বুলি কাক জনা যায়?

সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞানের জনক বলে কে পরিচিত?

थुबुर रांखान्थिनि बिफां होनना सोरखौ मिथिनाय जायो?

(ii) What are the *two* sectors studied in 'two-sector economy' ?

'দ্বিখণ্ডবিশিষ্ট অর্থনীতি'ৰ অধ্যয়নত কোন দুটা খণ্ডৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হয়?

'द्विखण्डवर्षिषुठ अर्थनीति'ৰ অধ্যয়নে কোন দুটি খণ্ডৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হয়?

'गनै खोन्दो गोनां रांखान्थि'नि फरायसंनायाव माबे मोनरै खोन्दोनि सोमोन्दै सावरायनाय जायो?

(iii) Write the full form of FRBM Act, 2003.

FRBM আইন, ২০০৩ ৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লিখা।

FRBM আইন, ২০০৩-এৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লেখো।

FRBM আয়েন, 2003 নি আৰুঁ মহরखौ लिर।

(iv) "Voluntary unemployment can exist in an economy with full employment equilibrium." Write whether this statement is correct or incorrect.

"পূৰ্ণ নিযুক্তিৰ ভাৰসাম্য অৱস্থাত থকা অর্থনীতি এখনত ইচ্ছাকৃত নিবনুৱা থাকিব পাৰে।" উক্তিটো শুদ্ধ নে অশুদ্ধ লিখা।

"পূৰ্ণ নিযুক্তিৰ ভাৰসাম্য অৱস্থায় থকা একটি অর্থনীতিতে ইচ্ছাকৃত বেকাৰ থাকতে পারে।" উক্তিটি শুদ্ধ না অশুদ্ধ লেখো।

"आरुं थिसननाय गोरोबथाइ थासारियाव थानाय रांखान्थि मोनसेआव गाव गोसो जानाय दां गैयि थानो हागौ।" बुंथिनाया गेर्बेना गोरोन्थि लिर।

(v) In which year the 'Breeton Woods' Conference of the United Nations was held ?

ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ 'ব্ৰিটন উড্' অধিবেশনখন কোন চনত অনুষ্ঠিত হৈছিল ?

ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ 'ব্ৰিটন উড্' অধিবেশনটি কোন সালে অনুষ্ঠিত হৈছিল ?

জথাই হাৰুনি 'ব্ৰিটন উড্' জথুম্মাখ্ৰী মাৰে মাযথাইয়াব খুঁনায জাৰ্দোঁমোন ?

(vi) When the level of effective demand is attained ?

সক্ৰিয় চাহিদাৰ স্তৰ কেতিয়া প্ৰাপ্ত হয় ?

সক্ৰিয় চাহিদাৰ স্তৰ কখন অৰ্জিত হয় ?

গোহোম গোনাঁ বিনাযনি খলৰ মাৰ্লা মোননো হায়ো ?

(vii) $NNP_{FC} = NNP_{MP} - \underline{\hspace{2cm}}$. (Fill in the blank)

উপাদান ব্যয়ত $NNP =$ বজাৰ দৰত $NNP - \underline{\hspace{2cm}}$ । (খালী ঠাই পূৰ কৰা)

উপাদান ব্যয়ে $NNP =$ বাজাৰ দৰে $NNP - \underline{\hspace{2cm}}$ । (শূন্যস্থান পূৰ্ণ কৰো)

দিহুনাথাই আয়াব $NNP =$ বাজাৰ বেসেনাব $NNP - \underline{\hspace{2cm}}$ ।

(লাঁদাঁ জায়গা আৰু খালাম)

2. Answer **any five** of the following questions : 2×5=10

তলৰ যিকোনো পাঁচটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নিম্নোক্ত যে-কোনো পাঁচটি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

গাহায়নি **জায়খিজায়া মোনবা** সোঁনাযনি ফিননায হো :

(i) Write **two** differences between direct tax and indirect tax.

প্ৰত্যক্ষ কৰ আৰু পৰোক্ষ কৰৰ দুটা পাৰ্থক্য লিখা।

প্ৰত্যক্ষ কৰ এবং পৰোক্ষ কৰৰ দুটি পাৰ্থক্য লেখো।

থোঁজোঁ খাজেনা আরো খেঁসালিয়া খাজোনানি মোননৈ ফাৰাগ লিৰ।

(ii) What do you understand by 'paradox of thrift' ?

'মিতব্যয়িতাৰ সাঁথৰ' বুলিলে কি বুজা ?

'মিতব্যয়িতাৰ আপাতবিরোধী সত্য' বলতে কী বোঝো ?

'মুলাম্ফানি পাৰাদক্স' বুভোঁলা মা বুজियो ?

(iii) Write **one** similarity and **one** difference between capital goods and intermediate goods.

মূলধনী দ্ৰব্য আৰু মধ্যৱৰ্তী দ্ৰব্যৰ এটা সাদৃশ্য আৰু এটা পাৰ্থক্য লিখা।

মূলধনী দ্রব্য এবং মধ্যবর্তী দ্রব্যের একটি সাদৃশ্য এবং একটি পার্থক্য লেখো।

ফুন্জি বেসাদ আরো গেজের খলবনি বেসাদনি মোনসে মहरसे আরো মোनसे फाराग लिर।

(iv) Explain the concept of ex-ante investment and ex-post investment.

প্রত্যাশিত বিনিয়োগ আৰু শেহান্ত বিনিয়োগ ধাৰণা দুটা বুজাই লিখা।

প্রত্যাশিত বিনিয়োগ এবং শেষ বিনিয়োগ ধারণা দুটি ব্যাখ্যা কৰো।

सानग्रीखानाय खाथायनाय आरो मोनखांखानाय खाथायनाय सानदांथि मोननैखौ बुजायना लिर।

(v) What are sources of supply of foreign currency in an economy ?

অর্থনীতি এখনত বিদেশী মুদ্রাৰ যোগানৰ উৎসসমূহ কি কি ?

একটি অর্থনীতিতে বিদেশী মুদ্রার জোগানের উৎসসমূহ কী কী ?

रांखान्थि मोनसेयाव गुबुन हादोरारि रांखावरिनि जगायनायनि फुंखाफोरा मा मा ?

(vi) Differentiate between revenue expenditure and capital expenditure.

ৰাজহ ব্যয় আৰু মূলধনী ব্যয়ৰ মাজত পাৰ্থক্য দেখুওৱা।

राजस्व व्यय এবং मूलधनी व्ययের মধ্যে পার্থक्य देखाओ।

आय खरसा आरो फुन्जि खरसानि गेजेराव फाराग दिन्थि।

(vii) What do you understand by devaluation of domestic currency ? Write with an example.

দেশীয় মুদ্রাৰ অৰমূল্যায়ন বুলিলে কি বুজা ? উদাহৰণসহ লিখা।

দেশীয় মুদ্রার অবমূল্যায়ন বলতে की बोलें ? उदाहरणसह लेखो।

हादोरारि रांखावरिनि बेसेन खमायनाय बुडोब्ला मा बुजियो ? बिदिन्थिजों लिर।

3. Answer **any two** of the following questions : 3×2=6

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोननै सोनायनि फिननाय हो :

(i) In an economy marginal propensity to save is 0.5. What will be the increase in income if there is a new investment of Rs. 600 crores ?

অর্থনীতি এখনৰ প্ৰান্তিক সঞ্চয় প্ৰবণতা হৈছে 0.5। এনে ক্ষেত্ৰত 600 কোটি টকাৰ নতুন বিনিয়োগে অর্থনীতিত কিমান পৰিমাণৰ নতুন আয়ৰ সৃষ্টি কৰিব ?

একটি অর্থনীতির প্ৰান্তিক সঞ্চয় প্ৰবণতা হল 0.5। এক্ষেত্ৰে 600 কোটি টকাৰ নতুন বিনিয়োগ অর্থনীতিতে কত পৰিমাণ নতুন আয়ৰ সৃষ্টি কৰবে ?

रांखान्थि मोनसेनि रुगुडारि थिनो गोसो जानाया जादों 0.5। बे बेलायाव 600 कौटि रांनि गोदान खाथायनाया रांखान्थियाव बेसेबां बिबांनि गोदान आय सोरजिगोन ?

(ii) What is fiscal policy ? Write its *two* objectives ? 1+2=3

ৰাজকোষীয় নীতি কি? ইয়াৰ দুটি উদ্দেশ্য লিখা।

ৰাজস্ব নীতি কী? এর দুটি উদ্দেশ্য লেখো।

राडारि मावसोलोआ मा ? बेनि मोननै थांखि लिर।

(iii) How financial deficits can be reduced ? Explain briefly.

বিত্তীয় ঘাট কেনেকৈ দূৰ কৰিব পাৰি? চমুকৈ বৰ্ণনা কৰা।

আৰ্থিক ঘাটতি কীভাবে দূৰ করা যেতে পারে? সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

रां-राहायारि आंखालख्रौ माबौरै गैया ख्रालामनो हायो ? सुंद 'थै' बेखेव।

(iv) In the context of national income accounting, analyse the concept of planned and unplanned change in inventories with a hypothetical example.

জাতীয় আয় গণনাৰ প্ৰসংগত পূৰ্ববৰ্তী দ্ৰব্যৰ পৰিকল্পিত আৰু অপৰিকল্পিত পৰিবৰ্তনৰ ধাৰণা কাল্পনিক উদাহৰণ এটাৰ সহায়ত বুজাই লিখা।

জাতীয় আয় গণনাৰ প্ৰসঙ্গে পূৰ্ববৰ্তী দ্ৰব্যৰ পৰিকল্পিত এবং অপৰিকল্পিত পৰিবৰ্তনৰ ধাৰণা একটি কাল্পনিক উদাহৰণেৰ সাহায্যে বুঝিয়ে লেখো।

हायुडारि आय सानरिखिनायनि लोब्बायाव उननि बेसादनि बिथांखि आरो बिथांखि नडि सोलायनायनि सानदांथि सान मोन्दांथि बिदिन्थि मोनसेनि हेफाजाबाव बुजायना लिर।

4. Answer *any two* of the following questions : 6×2=12

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोननै सोनायनि फिननाय हो :

(i) What is balance of payment ? Explain its components.

1+5=6

পৰিশোধৰ সমতা কি? ইয়াৰ উপাদানসমূহ ব্যাখ্যা কৰা।

পৰিশোধেৰ সমতা কী? এর উপাদানসমূহ ব্যাখ্যা কৰো।

रांहोनायनि समानथाया मा ? बेनि जथाइफोरख्रौ बेखेव।

(ii) Explain the process of credit creation by commercial banks.

What is money multiplier ?

5+1=6

বাণিজ্যিক বেংকৰ ঋণ সৃষ্টিৰ প্ৰক্ৰিয়া ব্যাখ্যা কৰা। মুদ্রা গুণক কি?

বাণিজ্যিক ব্যাংকের ঋণ সৃষ্টির প্রক্রিয়া ব্যাখ্যা কৰো। মুদ্রা গুণক কী?

फालांगियारि रांख 'नि दाहार सोरजिनायनि फारिखान्थि बेखेव। रां गुन बांहोग्राया मा ?

(iii) What is aggregate demand ? Write about its components.

1+5=6

সামগ্রিক চাহিদা কি? ইয়াৰ উপাদানসমূহৰ বিষয়ে লিখা।

সামগ্রিক চাহিদা কী? এর উপাদানসমূহের বিষয়ে লেখো।

गासै बिनाया मा? बेनि जथाइफोरनि सोमोन्दै लिर।

(iv) Is GDP an indicator of welfare of a nation ? Justify your answer.

GDP দেশ এখনৰ কল্যাণৰ নিৰ্দেশক হয়নে? তোমাৰ উত্তৰৰ যুক্তিযুক্ততা আগবঢ়োৱা।

GDP কি একটি দেশের কল্যাণের নির্দেশক হয়? তোমার উত্তরের যুক্তি দাও।

GDP आ हादोर गंसेनि गोजोननि दिन्थिसारग्रा नंगौ ना? नौनि फिननायनि जुक्ति गोनां हो।

5. Answer **any one** of the following questions :

8×1=8

তলৰ যিকোনো এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো একটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनसे सोनायनि फिननाय हो :

(i) What is value addition ? Explain the value-added method of calculating national income. Write an important merit of this method.

1+6+1=8

মূল্য সংযোজন কি? জাতীয় আয় গণনাৰ মূল্য সংযোজন পদ্ধতি ব্যাখ্যা কৰা। এই পদ্ধতিৰ এটা মূল সুবিধা লিখা।

মূল্য সংযোজন কী? জাতীয় আয় গণনার মূল্য সংযোজন পদ্ধতিটি ব্যাখ্যা কৰো। এই পদ্ধতিৰ একটি প্রধান সুবিধা লেখো।

बेसेन दाजाबदेरनाया मा? हायुडारि आय हिसाब खालामनायनि बेसेन दाजाबदेरनाय मावखान्थिखौ बेखेव। बे आदबनि मोनसे गोनांथार खाब्धु लिर।

(ii) Write about the quantitative and qualitative measures used by the central bank to regulate money supply in an economy.

কেন্দ্ৰীয় বেংকে অর্থনীতিত মুদ্ৰাৰ যোগান নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা পৰিমাণবাচক আৰু গুণবাচক আহিলাসমূহৰ বিষয়ে লিখা।

অর্থনীতিতে মুদ্ৰাৰ জোগান নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ জন্য কেন্দ্ৰীয় ব্যাঙ্ক দ্বাৰা ব্যবহৃত পরিমাণবাচক এবং গুণবাচক পরিমাপসমূহের বিষয়ে লেখো।

मिर्वारि रांख 'आ रांखान्थियाव रांखावरि जगायनाय सामलायनो थाखाय बाहायनाय बिबाडारि आरो गुनआरि जखा सुनायफोरनि सोमोन्दै लिर।

(iii) Explain the working of investment multiplier with example.

What is backward working of investment multiplier ?

$$7+1=8$$

বিনিয়োগ গুণকৰ কাৰ্যপ্ৰক্ৰিয়া উদাহৰণসহ ব্যাখ্যা কৰা। বিনিয়োগ গুণকৰ পশ্চাদমুখী
ক্ৰিয়া কি ?

বিনিয়োগ গুণকৰ কাৰ্যপ্ৰক্ৰিয়া উদাহৰণসহ ব্যাখ্যা কৰা। বিনিয়োগ গুণকৰ পশ্চাদমুখী
ক্ৰিয়া কী ?

खाथायनाय गुनहोग्रानि मावनाय फारिखान्थिखौ बिदिन्थिजौ बेखेव । खाथायनाय गुनहोग्रानि
उनमोखाङ्गारि जाथाइया मा ?

PART-B / খ-অংশ / খ-অংশ / ख-बाहागो

(Indian Economic Development)

(ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন)

(ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন)

(भारतआरि संखान्थि दावगानाय)

6. Give short answer to **any four** of the following questions :

1×4=4

তলৰ যিকোনো চাৰিটা প্ৰশ্নৰ চমু উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো চারটি প্রশ্নের সংক্ষিপ্ত উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनब्रै सोनायनि सुंद' फिननाय हो :

(i) What is 'marketable surplus' in the context of agricultural production ?

কৃষি উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত 'বিক্ৰীযোগ্য উদ্বৃত্ত' কি ?

কৃষিজ উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰে 'বিক্ৰয়যোগ্য উদ্বৃত্ত' কী ?

आबाद दिहुननायनि बेलायाव 'फाननायाव बागला' या मा ?

(ii) Write the full form of NCERT.

NCERT ৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লিখা।

NCERT-এৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লেখো।

NCERT-নি আৰু মহৰক্ষী লি।

(iii) Which Indian company bought the English tea company 'Tetley' in 2000 ?

কোনটো ভাৰতীয় কোম্পানীয়ে 2000 চনত ইংলেণ্ডৰ চাহ কোম্পানী 'Tetley (টেটলী)' ক্ৰয় কৰিছিল?

কোন ভাৰতীয় কোম্পানী 2000 সালে ইংলেণ্ডৰ চাহ কোম্পানী 'Tetley (টেটলী)' ক্ৰয় কৰিছিল?

মাৰ্বে ভাৰতআৰি কম্পানীয়া 2000 মাথথাইয়াব ইংলেণ্ডনি সাহা কম্পানী 'Tetley (টেটলী)' বায়দোঁমোন?

(iv) The owner of a saloon is a regular salaried/self-employed/casual wage labourer. (Choose the correct option)

এখন চেলুনৰ স্বত্বাধিকাৰী জন হৈছে নিয়মীয়া বেতনভোগী/স্বনিয়োজিত/নৈমিত্তিক শ্ৰেণীৰ শ্ৰমিক। (শুদ্ধ বিকল্প বিচাৰ কৰা)

একজন সেলুনেৰ স্বত্বাধিকাৰী হলেন নিয়মিত বেতনভোগী/স্বনিয়োজিত/নৈমিত্তিক শ্ৰেণীৰ শ্ৰমিক। (শুদ্ধ বিকল্পটি বেছে নাও)

গংসে সেলুননি বিগোমায়া জাদোঁ বেথন মোনবায় থায়া/গাবআৰি থিসননায়/নাংৰ 'ব' থাখোন মাৱদাংসা। (গেৰেঁ বাসিস্লায় সাযখ')

(v) What is India's ranking in terms of Human Development Index, 2023-24 ?

2023-24 ত মানৱ উন্নয়ন সূচকৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতৰ স্থান কিমান?

2023-24-এ মানৱ উন্নয়ন সূচকৰ ক্ষেত্ৰে ভাৰতৰ স্থান কত?

2023-24 আৰু সুৰু জৌগানায় ফাৰিনি বেলায়াব ভাৰতনি জায়গায় মা?

(vi) Agriculture/Industry/Services sector is the largest contributor to the National Income of India at present. (Choose the correct option)

বৰ্তমান সময়ত ভাৰতৰ জাতীয় আয়লৈ কৃষি/উদ্যোগ/সেৱা খণ্ডই সৰ্বাধিক বৰঙণি যোগায়। (শুদ্ধ বিকল্প বিচাৰ কৰা)

বৰ্তমান সময়ে ভাৰতৰ জাতীয় আয়ে কৃষি/শিল্প/সেৱা খণ্ডেই সৰ্বাধিক অবদান রয়েছে। (শুদ্ধ বিকল্পটি বেছে নাও)

आथिखाल समाव भारतनि हायुडारि आयसिम आबाद/दारिमिन/सिबिथाइ खोन्दोआ
बयनिखुइ बांसिन बिहोमा होयो। (गेवेँ बासिस्लाय सायख')

7. Answer **any five** of the following questions : 2×5=10

তলৰ যিকোনো পাঁচটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো পাঁচটি প্ৰশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया सोंनायनि फिननाय हो :

(i) Write *two* causes of slow economic growth and re-emergence of poverty in Pakistan.

পাকিস্তানৰ মন্থৰ অৰ্থনৈতিক বৃদ্ধি আৰু দৰিদ্ৰতাৰ পুনৰ উত্থানৰ দুটা কাৰণ লিখা।

পাকিস্তানের মন্থর অর্থনৈতিক বৃদ্ধি এবং দারিদ্রতার পুনঃউত্থানের দুটি কারণ লেখো।

पाकिस्थाननि लासै रांखान्थि बांनाय आरो निखावरिनि हांखोआ फिन जरुरि जानायनि
मोननै जाहोन लिर।

(ii) Classify the following into renewable and non-renewable resources :

তলত দিয়াবোৰক নবীকৰণযোগ্য আৰু অনবীকৰণযোগ্য সম্পদত শ্ৰেণীবিভাজন কৰা :

নিম্নোক্তগুলিকে নবীকরণযোগ্য এবং অনবীকরণযোগ্য সম্পদে শ্রেণীবিভাজন करो :

गाहायाव होनायफोरखौ फोदानजाफिननाय आरो फोदानफिनजायि सम्पदआव थाखो बाहागो

खालाम :

(a) Tree

গছ

গাছ

बिफां

(b) Coal

कयला

कयला

खैला

(c) Iron ore

লোৰ আকৰ

লৌহ আকৰিক

সোৱ ফেৰক্সোনা

(d) Sea fish

সাগৰীয় মাছ

সাগৰীয় মাছ (সামুদ্রিক মাছ)

লৈথোআৰি না

(iii) Write two benefits of formal sector employment.

আনুষ্ঠানিক খণ্ডৰ নিযুক্তিৰ দুটা সুবিধা লিখা।

আনুষ্ঠানিক খণ্ডৰ নিযুক্তিৰ দুটি সুবিধা লেখো।

নেমআৰি খোন্দোনি থিসননাযনি মোননৈ মুলাম্ফা (খাবু) লিৰ।

(iv) What do you understand by outsourcing ? Write with an example.

বহিঃউৎস গ্ৰহণ বুলিলে কি বুজা? উদাহৰণসহ লিখা।

বহিঃউৎস গ্ৰহণ বলতে की बोबो? उदाहरणसह लेखो।

बायजोफुखा नाजावनाय बुडोब्ला मा बुजियो? बिदिन्थिजो लिर।

(v) What are the types of economic system ? Which economic system did India adopt after independence ? 1+1=2

অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাৰ প্ৰকাৰ কেইটা কি কি? স্বাধীনতাৰ পিছত ভাৰতে কোনটো অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছিল?

অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাৰ প্ৰকাৰগুলি কী কী? স্বাধীনতাৰ পৰে ভাৰত কোন্ অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাটি গ্ৰহণ কৰেছিল?

रांखान्थियारि खान्थिफोरनि रोखोमफोरा मा मा? उदांस्त्रिनि उनाव भारतआ माबे रांखान्थि खान्थिखौ आजावदोंमोन?

(vi) Write *two* important achievements of India's education sector.

ভাৰতৰ শিক্ষা খণ্ডৰ দুটা উল্লেখযোগ্য সফলতা লিখা।

ভাৰতৰ শিক্ষা খণ্ডৰ দুটা উল্লেখযোগ্য সফলতা লেখো।

ভাৰতৰ সোলোঁথাই খ্ৰীন্দোনি মৌননৈ মখ 'জাথাব জাফুসাৰনায় লিৰ।

(vii) What are the aspects included in 'agricultural marketing' process ?

'কৃষি বিপণন' প্ৰক্ৰিয়াত কি কি দিশ অন্তৰ্ভুক্ত হয় ?

'কৃষি বিপণন' প্ৰক্ৰিয়াতে কী কী দিক অন্তৰ্ভুক্ত হয় ?

'আবাদাৰি হাথাই' ফাৰিখান্দিয়াব মা মা দিগ সৌসননায় জায়ো ?

8. Answer *any two* of the following questions : 3×2=6

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচৰ যে-কোনো দুটি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

গাহায়নি জায়খিজায়া মৌননৈ সৌনায়নি ফিননায় হৌ :

(i) When did the Central Pollution Control Board of India was established ? Write *two* functions of this board. 1+2=3

ভাৰতবৰ্ষত কেন্দ্ৰীয় প্ৰদূষণ নিয়ন্ত্ৰণ পৰিষদ কেতিয়া গঠন কৰা হৈছিল ? এই পৰিষদৰ দুটা কাৰ্য লিখা।

ভাৰতবৰ্ষে কেন্দ্ৰীয় দূষণ নিয়ন্ত্ৰণ পৰিষদ কবে গঠন কৰা হৈছিল ? এই পৰিষদৰ দুটি কাৰ্য লেখো।

ভাৰতআব মিহু গিন্না জানায় হৌবথায়া আফাদখৌ মাৰ্ভা দানায় জাদৌমৌন ? বে আফাদনি মৌননৈ খ্ৰামানি লিৰ।

(ii) Match the left and right hand side of the following table :

তলৰ তালিকাৰ বাওঁপক্ষ আৰু সোঁপক্ষ মিলোৱা :

নীচের তালিকাৰ বামদিক এবং ডানদিক মেলাও :

गाहायनि थख लाइनि आगसि फारसेखौ आगदा फारसेजों गोरोबहो :

1. Prime Minister প্রধানমন্ত্রী	A. Seeds that give large proportion of outputs
প্রধানমন্ত্রী	অধিক অনুপাতত উৎপাদন কৰিব পৰা বীজ
गाहाइ मन्त्रि	অধিক অনুপাতে উৎপাদন করতে পাৰা বীজ
	गोवां रुजुथाइयाव दिहुननो हानाय जोलै
2. Gross Domestic Product মুঠ দেশীয় উৎপাদন	B. Quantity of goods that can be imported
মোট দেশীয় উৎপাদন	আমদানি কৰিব পৰা সামগ্ৰীৰ পৰিমাণ
जथाइ नखर दिहुनथाइ	আমদানি করতে পাৰা সামগ্ৰীৰ পৰিমাণ
	लाबोनो हानाय बेसादनि बिवां

3. Quota

কোটা

কোটা

কবচা

4. Land reform measures

ভূমি সংস্কাৰ ব্যৱস্থাবলী

ভূমি সংস্কাৰ ব্যৱস্থাবলী

हा सोदानाय रहा

C. Chairperson of the Planning
Commission

পৰিকল্পনা আয়োগৰ অধ্যক্ষ

পৰিকল্পনা আয়োগৰ অধ্যক্ষ

बिथांखि आय गनि आफदागिри

D. The money value of all the final
goods and services produced
within the economy in one year

এক অৰ্থব্যৱস্থাত এটা নিৰ্দিষ্ট বছৰত উৎপাদিত
সকলো অস্তিম ব্যৱহাৰযোগ্য সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ
মুদ্রা মূল্য

এক অৰ্থব্যৱস্থায় একটা নিৰ্দিষ্ট বছৰে উৎপাদিত
সকল অস্তিম ব্যৱহাৰযোগ্য সামগ্ৰী এবং সেৱাৰ
মুদ্রা মূল্য

मोनसे रांखान्थियाव मोनसे थि बोसोराव दिहुनजानाय
गासै जोबथा बाहायजाथाव बेसाद आरो सेवानि
रांआरि मान।

5. HYV seeds
উচ্চ উৎপাদনক্ষম বীজ
উচ্চ উৎপাদনক্ষম বীজ
গোবাঁ সোমজিহোনায় জোলৈ

- E. Improvements in the field of agriculture to increase its productivity
উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধির বাবে কৃষি খণ্ডত সাধন করা উন্নতি
উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধির জন্য কৃষিখণ্ডে সাধন করা উন্নতি
দিহুনথাই বাঁহোনায়নি থাখায় আবাদ বিধিঁআব লাওনায় দাবগানায়

6. Subsidy
ৰাজসাহায্য
ভৰ্তুকি
সহায় মদদ

- F. The monetary assistance given by government for production activities
উৎপাদন কাৰ্যৰ বাবে চৰকাৰে দিয়া মুদ্রা সাহায্য
উৎপাদন কাৰ্যৰ জন্য সরকারের দেওয়া মুদ্রা সাহায্য
দিহুননায় খামানিনি থাখায় সরকারা হোনায় সাঁ মদদ

- (iii) Who is a worker ? Are the following workers — a beggar, a thief, a smuggler and a gambler ? Why ? 1+2=3

শ্রমিক কাক বোলে? ভিক্ষাৰী, চোর, চোৰাং কাৰবাৰী, জুৱাৰী — এইসকল শ্রমিক হয়নে? কাৰণ দৰ্শোঁৱা।

শ্রমিক কাকে বলে? ভিক্ষুক, চোর, চোৱাকারবাৰী, জুয়াৰী — এৱা কি শ্রমিক? কাৰণ দেখাও।

খামানি মাৱগ্ৰা সোৱখৌ বুডো? বিৰায়ারি, সিখাব, সিখাবৈ ফালাংগি খালামগ্ৰা, জুৱাৰি-বেসোৱো খামানি মাৱগ্ৰানা? জাহোন দিখিঁ।

- (iv) Explain the 'great leap forward campaign' of China as initiated in 1958.

1958 চনত চীনত গ্ৰহণ করা 'সন্মুখলৈ বৃহৎ জাপ অভিযান' চমুকৈ ব্যাখ্যা করা।

1958 সালে চীনের গ্ৰহণ করা 'সন্মুখে বৃহৎ অগ্রগতি অভিযান' সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

1958 মাযথাইয়াব চীনাৱ আজাবনায় 'great leap forward জাবরিখানায' নি সুঁদ 'থৈ বেখ্ৰেব।

9. Answer **any two** of the following questions :

6×2=12

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো দুটি প্ৰশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोननै सोनायनि फिननाय हो :

(i) Write a note on the development path of India, China and Pakistan.

ভাৰত, চীন আৰু পাকিস্তানৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন পৰিক্ৰমাৰ বিষয়ে এটা টোকা লিখা।

ভাৰত, চীন এবং পাকিস্তানের অর্থনৈতিক উন্নয়ন পৰিক্ৰমাৰ বিষয়ে একটি টীকা লেখো।

भारत, चीन, आरु पाकिस्थाननि रांख्रान्थि जौगानाय लामानि सोमोन्दै रेबसुं लिर।

(ii) Write *two* differences between human capital and physical capital. Discuss the sources of human capital formation.

2+4=6

মানৰ মূলধন আৰু ভৌতিক মূলধনৰ দুটা পাৰ্থক্য লিখা। মানৰ মূলধন গঠনৰ উৎসসমূহ আলোচনা কৰা।

মানব মূলধন এবং ভৌতিক মূলধনের দুটি পাৰ্থক্য লেখো। মানব মূলধন গঠনের উৎসসমূহ আলোচনা কৰো।

सुबुं फुन्जि आरु महरारि फुन्जिनि मोननै फाराग लिर। सुबुं फुन्जि दानायनि फुंख्राफोरख्रौ सावराय।

(iii) Discuss the importance of credit for rural development.

Write *three* differences between formal and informal sources of rural credit. 3+3=6

গ্রাম্য উন্নয়নৰ বাবে ঋণৰ প্ৰয়োজনীয়তা আলোচনা কৰা। গ্রাম্য ঋণৰ আনুষ্ঠানিক আৰু অনানুষ্ঠানিক উৎসৰ তিনিটা পাৰ্থক্য লিখা।

গ্রাম্য উন্নয়নের জন্য ঋণের প্ৰয়োজনীয়তা আলোচনা কৰো। গ্রাম্য ঋণের আনুষ্ঠানিক এবং অনানুষ্ঠানিক উৎসের তিনিটি পাৰ্থক্য লেখো।

गामि दावगानायनि थाख्राय दाहारनि गोनांथिख्रौ सावराय। गामि दाहारनि नेम आरु अनेम फुंख्रानि मोनथाम फाराग लिर।

(iv) Write short notes on **any two** of the following : 3+3=6

তলৰ যিকোনো দুটাৰ বিষয়ে চমু টোকা লিখা :

নীচের যে-কোনো দুটির বিষয়ে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখো :

गाहायनि जायखिजाया मोननैनि सोमोन्दै रेबसुं लिर :

(a) Import substitution trade policy

আমদানি প্ৰতিকল্পন বাণিজ্য নীতি

আমদানি প্ৰতিস্থাপন বাণিজ্য নীতি

लाबोनाय सोलायनाय फालांगियारि मावसोलो

(b) Role of small-scale industry in Indian economy

ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগৰ ভূমিকা

ভাৰতীয় অৰ্থনীতিতে ক্ষুদ্ৰ শিল্পেৰ ভূমিকা

भारतआरि रांखान्थियाव उन्दै जखानि दारिमिननि बिफाव

(c) Condition of agriculture sector of India at the time of independence

স্বাধীনতাৰ সময়ত ভাৰতৰ কৃষি খণ্ডৰ অৱস্থা

স্বাধীনতাৰ সময়ে ভাৰতৰ কৃষিখাতেৰ অৱস্থা

उदांखिनि समाव भारतनि आबाद खोन्दोनि थासारि

10. Answer **any one** of the following questions : 8×1=8

তলৰ যিকোনো এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো একটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनसे सोनायनि फिननाय हो :

(i) What is organic farming ? How does it help in sustainable development ? Write **three** merits and **two** limitations of organic farming. 1+2+5=8

জৈৱিক কৃষি পদ্ধতি কি? এই পদ্ধতিয়ে বহনক্ষম উন্নয়নত কেনেদৰে সহায় কৰে?

জৈৱিক কৃষি পদ্ধতিৰ তিনিটা সুফল আৰু দুটা সীমাবদ্ধতা লিখা।

জৈবিক কৃষি পদ্ধতি কী? এই পদ্ধতিটি বহনক্ষম উন্নয়নে কীভাবে সাহায্য করে?
জৈবিক কৃষি পদ্ধতির তিনটি সুফল এবং দুটি সীমাবদ্ধতা লেখো।

মিথিংগাযারি আবাদ মাখনায় খ্রান্থিয়া মা? বে খ্রান্থিয়া বানস'থাব দাবগানাযাব মাৰোঁ
হেফাজাব খ্রালামো? মিথিংগাযারি আবাদ মাখনায় খ্রান্থিনি মোনথাম মোজাঁ আরো মোননৈ
সিমাগোনাংখ্রৌ লির।

(ii) "The threat to India's environment poses a dichotomy."
Based on this statement, write an analytical note on the
current environmental situation and problems in India.
What are the factors responsible for land degradation in
India?
6+2=8

"ভাৰতবৰ্ষত পৰিবেশৰ প্ৰতি ভাবুকিয়ে দ্বিভাজনৰ সৃষ্টি কৰিছে।" এই উক্তিৰ ভিত্তিত
ভাৰতবৰ্ষৰ বৰ্তমানৰ পৰিবেশীয় অৱস্থা তথা সমস্যাৰ বিষয়ে এটা বিশ্লেষণাত্মক টোকা
লিখা। ভাৰতত ভূমিৰ অৱনমনৰ বাবে জগৰীয়া কাৰকসমূহ কি কি?

"ভাৰতবৰ্ষে পৰিবেশেৰ প্ৰতি বিপদেৰ আশঙ্কা দ্বিভাজনেৰ সৃষ্টি কৰেছে।" এই উক্তিৰ
ভিত্তিতে ভাৰতবৰ্ষেৰ বৰ্তমানেৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক অৱস্থা তথা সমস্যাৰ বিষয়ে একাটি
বিশ্লেষণাত্মক টীকা লেখো। ভাৰতে ভূমিৰ উৎকৰ্ষ হ্রাস কৰাৰ জন্য কোন্ কাৰণগুণি
দায়ী?

ভাৰত হাদোৱাব আৰহাবানি ফাৰসে খ্রৈফোদনাঁ আ নৈসোখানায সোমজিহোদোঁ। বে বুঁথিনি বিথাযাব
'ভাৰত হাদোৱনি আথিখ্রালনি আৰহাবাযাৰি থাসাৰি আরো জেনানি সোমোন্দৈ মোনসে
বিজিৰথাইযাৰি খেবসুঁ লির। ভাৰতআব হানি জামখ' হোনাযনি থাখ্রায় দায়গোনাঁ জাহোগ্রাফোৱা
মা মা?

(iii) Briefly write about — (a) industrial sector reform (b) financial
sector reform and (c) tax reform measures undertaken as
part of liberalization policy of economic reforms, 1991.

3+3+2=8

ভাৰতত 1991 চনৰ অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰৰ অন্তৰ্গত উদাৰীকৰণ নীতিৰ অংশ ৰূপে
ৰূপায়ণ কৰা — (a) উদ্যোগিক খণ্ডৰ সংস্কাৰ (b) বিত্তীয় খণ্ডৰ সংস্কাৰ আৰু (c) কৰ
সংস্কাৰৰ বিষয়ে চমুকৈ বৰ্ণনা কৰা।

ভাৰতে 1991 সালেৰ অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰেৰ অন্তৰ্গত উদাৰীকৰণ নীতিৰ অংশৰূপে
ৰূপায়ণ কৰো — (a) উদ্যোগিক খণ্ডেৰ সংস্কাৰ (b) আৰ্থিক খণ্ডেৰ সংস্কাৰ এবং (c)
কৰ সংস্কাৰেৰ বিষয়ে সংক্ষেপে বৰ্ণনা কৰো।

ভাৰতআব 1991 মাযথাইনি খ্রান্থি সোদানাঁযনি সিডাব উদাঁখ্রান্থি মাৱসোলোনি বাহাগো
হিসাৰ্বে জাফুঁ হো — (a) দাৰিমিনাৰি খ্রোন্দোনি সোদানাঁয (b) রাঁ রাহা খ্রোন্দো সোদানাঁয (c)
খ্রাজোনা সোদানাঁযনি সোমোন্দৈ সুঁদ'যৈ বেখেব।

— x —